

Inventering av pilgrimsfalk i Sverige

- sammanfattning av fältmetoder

Styrgruppen Pilgrimsfalk Sverige

version 15 juni 2026

Inventeringens syfte

Alla erfarna inventerare inom Pilgrimsfalk Sverige känner sina falklokaler väl och vet hur man kontrollerar falkarnas häckning under säsongen i de kända reviren. Nya observatörer kan behöva en liten introduktion i hur man inventerar pilgrimsfalk i möjliga områden.

Nedan följer en generell information samt '*kom-ihåg-lista*' för alla inventerare för att standardisera datainsamlingen och underlätta jämförelse och upptäckt av trender inom falkpopulationen. Alla observationer är intressanta, men värdet av data för naturvårdssyften blir mycket högre om vi kan hålla hög kvalitet på data¹.

För att följa utvecklingen och statusen i den svenska populationen av pilgrimsfalk så lägger ett stort antal inventerare varje år många timmars ideellt arbete på att:

- a) Bestämma vilka häckningsplatser som det finns falkar på – om revir är *besatta*
- b) Registrera vilka falkpar som lyckas producera ungar – *häckningsframgång*, inklusive antal ungar.
- c) Leta nya häckningsplatser – för att följa populationens återhämtning/utbredning.

Att bestämma vilka revir som är *besatta* eller *inte* är en viktig kunskap för att mäta populationens hälsotillstånd. Därigenom kan man beräkna *andelen* framgångsrika revir och, i kombination med information om antal ungar i framgångsrika bon, beräkna hela populationens genomsnittliga produktion av ungar. Därför är det viktigt att varje år veta vilka tidigare kända revir som *inte* är besatta, även om det är den svåraste biten att inhämta information om.

Häckningens stadier

- **Parbildning och äggläggning** – från mars i söder och till en bit in i juni i norra Sverige. Hanen uppvaktar och matar honan i flera veckor innan äggen läggs, ofta en mycket ljudlig aktivitet. Falkarna är då lätta att upptäcka men även stilla perioder, eller ingen aktivitet alls. Om man enbart observerar senare på säsongen kan man missa lokaler där parbildning eller häckning kan ha misslyckats. Nyetablering i södra Sverige sker främst under april med förskjutning med upp till en månad i norra Sverige.
- **Ruvning** – från april i söder till början av juli i norr. Ofta mycket tyst och stilla vid häckningsplatsen med många timmar utan större aktivitet. Det kan vara mycket tidskrävande att verifiera om lokalen är besatt under denna period.
- **Kläckning och ungar** – från maj i söder till juli i norr. Ofta mycket aktivitet, särskilt på morgonen, med bytesöverlämning mellan hane och hona samt matning av ungarna. Det här är bästa tiden att hitta bohyllan samt verifiera häckning. Antal ungar vid ringmärkningen (15-25 dagar gamla) används oftast som mått för häckningsframgång.
- **Flygga ungar** – från sista juni i söder till sent in i augusti i norr är tiden då den riktiga häckningsframgången kan dokumenteras, dvs. hur många ungar blev flygga. Kan krävas en del tid med spaning för att bli säker på hur många ungar som lyckades bli flygga.

¹ Detaljerad beskrivning (från Skotland, på engelska) [finns här](#).

Kontroll av befintliga revir – högsta prioritet

Vid lokaler där falkar har haft revir/häckat under senaste åren/decennier är det bäst att observera och lyssna från en utsiktsplats mitt emot branten eller byggnaden några hundra meter bort då detta är möjligt.

1. Observera

Prioritera spaning under:

- a) *Parbildning* – för att bestämma om lokalen är besatt, och om det ingår unga falkar (1 år gamla) i paret.
- b) *Ungtiden* – för att bestämma om det blev framgångsrik häckning och ev. antal ungar om de kan ses i tubkikare eller i samband med ringmärkning.

Tid: Notera hur lång tid det observerades vid varje besök. Bästa är att spana vid sin falklokal tills man antingen har registrerat falk, eller är säker på att ingen falkar har ett revir här. Detta sista är svårt och kan antingen göras genom en rad kortare (½-1 timme) besök under parbildningstiden eller tålmodig spaning/lyssning i ca. 4 timmar under en dag. Med en lång observationstid från en bra plats så är chansen större för att konstatera om reviret är besatt. Men någon garanti får man inte, vissa spaningar har varat hela dagen innan falken gjort sig tillkänna.

Notera, att bo av korp, fjällvråk etc. *inte* är tecken på att det *inte* finns falkar i berget – de kan vara nära grannar (5-10 meter mellan bon)!

2. Bok kontroll

Om reviret är besatt och paret troligen går till häckning kan Pilgrimsfalk Sveriges ringmärkare när det är dags för bok kontroll eller ringmärkning klättra ner till bohyllan och få mer exakta data på antal ungar och ålder samt ev. okläckta ägg. För att pricka in rätt dag för märkning (ungar 15-25 dagar gamla) är observatörens information om ungefärlig kläckningsdatum/ålder av stort värde.

Leta nya revir – viktigt tillägg

Pilgrimsfalken återhämtar sig och utbreder sig till nya områden och landskap varje år i Sverige. Det finns fortfarande många gamla klassiska häckningsplatser utan falk. Samtidigt uppstår nya möjliga häckningsplatser, främst i många även aktiva stenbrott eller gamla dagbrott (gruvhål) men också vissa höga byggnader i städer.

Inventerare med intresse av nya äventyr kan bidra till att följa falkens spridning genom att:

- a) Söka upp gamla klassiska falkberg och observera och leta tecken på falk. Pilgrimsfalk Sverige kan ev. hjälpa med att peka ut några gamla lokaler i observatörens hemtrakter.
Vid helt nya platser, där man kan utgå från att inga falkar har revir, kan man - beroende på om det är tillåtet att röra sig i området - gå nära eller upp på berget. Enligt [Artskyddsförordningen](#) är det förbjudet att avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häckningsperiod. Om inga tecken vid spaning mot en brant visar någon aktivitet av falkar kan man försöka gå upp på berget för att få detta ytterligare bekräftat. Om det då skulle höras varningsläte från en falk som kanske vakat på avstånd är detta förmodligen ett besatt revir, lämna då området med detsamma – grattis, du kan ha hittat ett nytt revir.
- b) Leta i nya sannolika klippbranter, typiskt stenbrott, men också andra branta klippor, även mindre om dom ligger avlägset. På Lantmäteriets hemsida finns ett hjälpmedel "[MinKarta](#)" där man kan leta branter och ortnamn där med *Falk-*, *Valaberg* etc., eller där ordet *Uv-* ingår. Även i Google Earth kan man leta branta berg och stenbrott.
- c) Om du hittar nya lokaler, dela information med koordinatör för respektive landskap inkl. foto av lokalen.

Rapportering

1. Viktigast är att, kort efter ett besök vid en falklokal, skicka mejl till *Falkrapporten*² med:
 - *Kod/Namn* på lokalen (vanliga namn i Falkrapporten)
 - *Observationstid* – ange start- och sluttid (7:40-9:10),
 - *Antal falkar* sett, inkl. noll – och om ungar kunnat ses,
 - *Var någon av falkarna ungfåglar* (1 år gamla = "2K")?
 - *Avlästa ringar* (vilket ben, färg, bokstav/siffror), om möjligt
 - *Kort beskrivning av beteende*, som kan hjälpa tolka status, t.ex. om falkarna gick in på en möjlig bohylla, parning, bytesöverlämning, aggressivt försvar mot örn, korp etc.,
 - *Annat* du finner intressant vid observationstillfället
 - *Ev. foton* av falkarna där man kan se ringar etc.
2. *Alternativt* skicka samma information till kontaktperson/koordinator i respektive landskap.
3. För områden där information inte har skickats till Falkrapporten under säsongen, ombeds inventerare (alt. landskapets kontaktperson/koordinator) vid säsongens slut att dela resultat med Tommy Järås, Lars-Åke Andersson eller Lars Leksén med:
 - Antal kända revir i 'ansvarsområdet' som är väl kontrollerade enligt ovan, dvs. att observatören känner sig övertygad om att falkar skulle ha upptäckts om reviret varit besatt.
 - Antal kontrollerade revir som var besatt av en eller två falkar.
 - Antal revir där unga falkar (1år gamla "2K" fåglar) ingick.
 - Antal revir med par som producerade stora eller flygga ungar.
 - Total antal ungar och antal bon där ungar kunna räknas.

Utifrån dessa rapporterade data kan Pilgrimsfalk Sverige sammanfatta årets resultat.

Tekniska hjälpmedel

I tillägg till kikare och tubkikare – och tålamod – kan man söka stöd i:

- **Ljudboxar** – små elektroniska enheter som sätts i närheten av en falklokal och spelar in ljud under en specificerad period, typiskt några dygn upp till en månad. Metoden är särskild lämplig vid svår-inventerade lokaler. Markägaren bör ge tillstånd till uppsättning. Pilgrimsfalk Sverige har ett antal ljudboxar som kan lånas ut.
- **Playback** – spela upp falklåten med högtalare (bluetooth från mobiltelefonen). Denna metod bör bara användas vid inventering av nya möjliga revir, tex. nya bergtäkter eller gamla lokaler där inga falkar har hittats under flera år. Falklåten kan laddas ner från xeno-canto.org; ladda ner exempel på alla tre "grundlåten" – "clee-chip" som falkarna använder mellan varandra, varningskallet "kack-kack-kack" som används mot olika fiender, och tiggande "wailing".
- **Foton** – väldigt hjälpsamt om man kan *fota ringmärkta falkar* genom tubkikare (med passande adapter till mobiltelefon eller mindre kamera) eller med stort teleobjektiv, ev. i samband med ringmärkningen.

² Data till Falkrapporten skickas till alla tre mottagare: Tommy Järås: jaras.tommy@gmail.com, Lars-Åke Andersson: laandersson@gmail.com och Larsgunnar Nilsson: larsgunnarn@gmail.com, alt. Lars Leksén: pilgrimsfalksverige@gmail.se.